

ԱՌՈՂՋԱՑՆԵԼ ԻՐԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԼՂԻՄ-ՈՒՄ

Մայիսի 19-ին Ն. Ի. Ռիծկոյի նախագահությամբ տեղի ունեցավ ԽՄԿԿ Կենտկոմի քաղաքային ազգամիջյան հարաբերությունների հարցերի համաձայնագրի միտքը: Քըն-նարկվեց վերջին ժամանակներու Լեռնային Ղարաբաղում և Արա առնչությամբ ստեղծված իրավիճակը: Այդ հարցի առթիվ հաղորդումներով հանդես եկան ԼՂԻՄ-ի հատուկ կառավարման կոմիտեի նախագահ Ա. Ի. Վոլսկին, ինչպես նաև Ադրբեջանի կոմկու-տի Կենտկոմի առաջին քարտուղար Ա.—Ռ. Ն. Վեզիրովը և Հայաստանի կոմկուսի Կենտկոմի առաջին քարտուղար Ս. Գ. Հարությունյանը: Համաձայնագրի մասին խորհրդի 12-ի «Ադրբեջանի Լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար Մարզում կառավարման հատուկ ձև մտցնելու մասին» հրամանագիրը օրինակով նախադրյալներ ըստեղծեց ԼՂԻՄ-ի հասարակական-քաղաքական, տնտեսական ու սոցիալական հարցերի լուծման համար:

Հատուկ կառավարման կոմիտեի աշխատանքի առաջին ամիսներին ուժեղացավ ինքնավար մարզի իրավունքների իրացումը, - հետևողականորեն կենսագործվում էին կազմակերպական և իրավական որոշումները, որոնք նպատակաշարժված էին մարզի ինքնուրույնության ընդլայնմանն ու այն ռեզիդենտ տնտեսաշարժի ըստ կարգումների փոխադրելուն, Հայաստանի հետ մշակույթի ու կրթության ոլորտում ԼՂԻՄ-ի հայ բնակչության բազմապիսի կապերի խթանմանը, պատշաճ կերպով հաշվի առնելով նաև ադրբեջանական բնակչության շահերը:

Երկրում ստեղծված ոչ դյու-

րին տնտեսական պայմաններում ինքնավար մարզին լրացուցիչ հատկացվեցին զգալի միջոցներ: 1987 թվականի համաձայնագրի ստեղծման արդյունքում ավելի քան կրկնապատիկ և 1988 թվականի համաձայնագրի ստեղծման արդյունքում ավելի քան քառապատիկ ավելացվեցին պետական կապիտալ ներդրումները: Ընթացիկ տարում ԽՍՀՄ Միմիստրների խորհրդի ռեզերվից ԼՂԻՄ-ը ստացավ համակցված կերպի մշակման համար զգալի քանակությամբ հացահատիկ, փայտե տներ, շինարարական-տեխնոլոգիական և տեխնիկական: Լրացուցիչ ռեսուրսներ տրամադրվեցին նաև ԽՍՀՄ պետմատն ու ֆինանսների միմիստրությունը: ԽՍՀՄ առևտրի միմիստրությունը էապես համալրեց ինքնավար մարզի շուկայական ֆունկցիան, որը հընարավորություն տվեց գրեթե քսան տոկոսով ընդլայնելու բնակչությանը ապրանքի վաճառքը: Հումվար-ապրիլին որոշ չափով ավելացավ արդյունաբերական արտադրանքի թողարկումը, մեկ քառորդով աճեց կենտրոնացված կապիտալ ներդրումների իրացումը: Պետական միջոցների հաշվին գործարկվեցին 8,7 հազար քառակուսի մետր ընդհանուր տարածությամբ բնակելի տներ:

Սակայն ԼՂԻՄ-ի հասարակական ու տնտեսական կյանքում դրական միտումները մայիսի սկզբին ընդհատվեցին գործադուլի հետևանքով, որի մեջ ներգրավվեցին բնակչության որոշակի խավեր: Նրա մասնակիցներն առաջ քաշեցին մի շարք պահանջներ, որոնք կշռադատված քննարկման էին կարող: Դրա փոխարեն գործադուլի կազմակերպիչները ընտրեցին իշխանության մարմինների, ԼՂԻՄ-ի հատուկ կառավարման կոմիտեի հետ առնականության ուղին: Իրավիճակն սկսեց արագորեն վա-

տանաղ, բանը հասավ ազգամիջյան ընդհարումների: Այս կապակցությամբ քաղաքացիների անվտանգության նպատակով պահանջվեցին պարետային ռեժիմի ստեղծումը և լրացուցիչ միջոցառումներ:

ԽՄԿԿ Կենտկոմի քաղաքային համաձայնագրի մասին, որ գործադուլի ուղին որպես դարաբայան հարցի լուծման գործում պետական ու կուսակցական մարմինների վերաճումը գործադուլի ձև միանգամայն անհետևանք է, ծանր վնաս է պատճառում բնակչության արմատական շահերին, ստեղծում է պայթյունավտանգ մթնոլորտ, անվերստահություն և անբարյացկամություն բորբոքում ազգամիջյան հարաբերություններում:

Մեր բազմազգ պետության ժողովուրդների եղբայրական համերաշխության ու փոխընթերցման պայմաններում, որն առանձնակի ուժով դրսևորվեց Հայաստանում տեղի ունեցած երկրաշարժի ողբերգական հետևանքների վերացման ընթացքում, Լեռնային Ղարաբաղի իրադարձությունները շրջադարձ են դեպի ազգամիջյան երկպառակությունների վատթարագույն ժամանակներ: Այս բանը թույլ տալ չի կարելի: Կենտունակ ապագայի նկատմամբ հայ ժողովրդի հավատը, լինի դա Հայաստանում, թե Լեռնային Ղարաբաղում, պաշտպանվեց ամբողջ Խորհրդային Միության բոլոր ժողովուրդների մեկնած բարեկամության ձեռքով:

Մի՞թե հիմա ուզում են վանել այդ ձեռքը, կուրորեն ենթարկվելով հույզերին և կորցնելով բանականությունը:

Անցյալի ինչ շերտանալվածքներ ու սխալներ էլ ճնշեն մարդկանց, Լեռնային Ղարաբաղի պրոբլեմները անհնար է լուծել բռնության միջոցով:

Նման լուծման փորձերը անխուսափելիորեն կհանգեցնեն ողբերգական հետևանքների: Ելքը կարող է գտնվել միայն փոխըմբռնման և խելամիտ փոխզիջումների միջոցով:

ԽՄԿԿ Կենտկոմի քաղաքային համաձայնագրի մասին, որ ԼՂԻՄ-ի հատուկ կառավարման կոմիտեն հետևողականորեն ու հաստատականորեն կատարի մարզի հասարակական-քաղաքական իրադրության մոնիթինգը իրավապահի և քաղաքացիների անվտանգության ապահովման, ձեռնարկությունների անխափան աշխատանքի կազմակերպման, բնակչության կենսական պահանջները բավարարման գործում իր վերադրված պարտականությունները: Նպատակահարմար համարվեց ընդլայնել հատուկ կառավարման կոմիտեի լիազորությունները՝ ելնելով սոցիալ-տնտեսական լարուցման խնդիրների ավելի արդյունավետ լուծման, ինտերնացիոնալիստական հիման վրա աշխատավորների համախըմբման շահերից:

Իհարկե, դա չի վերացնում Ադրբեջանի և Հայաստանի կոմկուսների կենտրոնական կոմիտեների պատասխանատվությունը Լեռնային Ղարաբաղի շուրջն ստեղծված քաղաքական և գաղափարախոսական մթնոլորտի առողջացման համար: Նրանց առաջնային խնդիրն է աշխատանքային սերտ կոնտակտներ հաստատել իրար միջև, ապահովել փոխգործակցություն ծագող հարցերի լուծման գործում և միասնական ճակատով հանդես գալ հակավերակառուցական ուժերի դեմ, որոնք խարխուլում են Խորհրդային Հանրապետությունների Միությունը, ազգամիջյան բախումներ հըրահրող սմեն տեսակ գործողությունների դեմ:

ԽՄԿԿ Կենտկոմի քաղաքային համաձայնագրի միտքնական և հանրապետական միմիստրությունների ու գերատեսչությունների ուղարկությունը հրավիրեց հատուկ կառավարման կոմիտեի կողմից նըրանց առաջադրվող հարցերի օպերատիվ քննարկման անհրաժեշտության վրա: Ադրբեջանական ԽՍՀ և Հայկական ԽՍՀ միմիստրների խորհուրդներին առաջարկվեց էակամորեն ակտիվացնել այն քաղաքացիների պրոբլեմը լուծելու իրենց գործողությունները, ովքեր ստիպված հետացել են մշտական բնակության վայրերից և հայտնվել են ԼՂԻՄ-ի տարածքում: Պետք է քացառվեն իշխանության տեղական մարմինների իրավունքների խախտումները՝ ում կողմից էլ որ լինի:

Ներկա իրադրության մեջ մեծ պատասխանատվություն է դրվում երկու հանրապետությունների և ԼՂԻՄ-ի մասնական ինֆորմացիայի միջոցների վրա, որոնք չպիտի թույլ տան որևէ մագիոնալիստական, հրահրիչ դրսևորում, հիշելով, որ իրենց գլխավոր խնդիրն է ըստ ամենայնի նպաստել իրադրության առողջացմանը:

ԽՄԿԿ Կենտկոմի քաղաքային համաձայնագրի մասին, որ ինքնավար մարզի բոլոր կուսակցական, խորհրդային և հասարակական կազմակերպությունների, բանվոր դասակարգի, գյուղացիության և մտավորականության ջանքերը այժմ պետք է նպատակամղված լինեն կյանքի մոնիթինգի և պայմանների ստեղծմանը, որոնք հնարավորություն տան առաջ մղել վերակառուցումը ի շահ ամբողջ երկրի, ամբողջ խորհրդային հասարակության: